

Колібик Ірина Олександрівна, Мельник Вероніка Миколаївна
студентки 6-го курсу магістратури факультету цивільної
та господарської юстиції Національного університету
«Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного права
Калітенко О. М.

НЕВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Запровадження воєнного стану на території України, внаслідок військової агресії зі сторони Російської Федерації, неминуче вплинуло на можливість виконання цивільно-правових зобов'язань. Найбільш часто невиконання цивільно-правових зобов'язань, а особливо деяких договорів, виникає через активні бойові дії, тимчасові окупаційні процеси на певних територіях нашої держави, ракетні обстріли території України та інших обставин, які безпосередньо впливають через війну. Регулювання подібних правовідносин було схожим і під час проведення Антитерористичної операції з 2014 року, де запровадилась практика застосування інституту форс-мажору. Під форс-мажором слід розуміти надзвичайні та невідворотні обставини, настання яких призвело до об'єктивної неможливості виконати зобов'язання. Цивільний кодекс України дає можливість уникнути від цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язання, якщо це стало наслідком форс-мажору, але не від самого зобов'язання [1].

Важливим моментом під час засвідчення факту форс-мажору стала позиція Торгово-промислової палати України, яка запровадила певний перелік обставин, що можуть підпадати під таку категорію, а саме війна, причому немає різниці чи вона оголошена чи ні, мобілізаційні процеси, військові дії та збройний конфлікт в цілому. Тим не менш, варто наголосити, що автоматичність настання форс-мажору при настанні зазначених обставин не допускається, оскільки це б порушувало головну ознаку непереборної сили, а саме є причинно-наслідковий зв'язок між форс-мажорними обставинами та неможливістю виконати відповідне цивільно-правове зобов'язання [2]. На сьогоднішній день, можна вже виділити групу зобов'язань, які

найчастіше не можуть бути виконані, внаслідок зазначених обставин. По-перше, це грошові зобов'язання Згідно з частиною 1 статті 625 Цивільного кодексу України проголошується, що боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання, тому сама по собі відсутність коштів не впливає на обов'язок боржника виконати своє грошове зобов'язання. З урахування позиції Закону, боржник може бути звільнений від штрафних санкцій, зокрема, нарахування пені за прострочення виконання зобов'язання. Безумовно, що центральними договорами в таких зобов'язаннях стали кредитні договори, виконання яких ускладнюється або стає неможливим через фінансові обтяження окремої категорії громадян, передусім, за територіальною приналежністю територій або тимчасово окупованих, або на яких проводяться активні бойові дії, або які зазнали серйозних руйнувань. Саме тому, Держава запровадила ряд змін у нормативно-правову складову, чим змінила порядок стягнення коштів, нарахування відсоткової ставки, можливість притягнення до цивільно-правової відповідальності та інші правові аспекти регулювання даних правовідносин у період дії воєнного стану.

Зазнали зміни і суспільні відносини у сфері договорів іпотеки, зокрема, законодавець вказує про призупинення окремих положень Закону України «Про іпотеку» у частині реалізації права іпотекодержателя на набуття права власності на предмет іпотеки, у частині реалізації права іпотекодержателя на продаж предмета іпотеки, у частині виселення мешканців із житлових будинків та приміщень, переданих в іпотеку, щодо яких є судові рішення про звернення стягнення на такі об'єкти та у частині реалізації предмета іпотеки на електронних торгах. Така зміна є необхідною задля захисту конституційного права на житло громадян, особливо під час воєнного стану, де інше, або навіть єдине житло може бути пошкоджено чи зруйновано. Слід виділити і інші види цивільно-правових зобов'язань, до яких також внесені ґрунтовні зміни, а саме договори купівлі-продажу, договори найму (оренди), договори підряду. Всі ці договори мають окрему специфіку, що стосується питання звільнення від відповідальності за невиконання, проте, у більшості договорів залишається вимога доведення особою існування форс-мажорних обставин, у тому числі, що спричиненні війною [3]. Наступним неоднозначним моментом залишається процесуальна складова питання, як мінімум, мова йде

про неоднозначність застосування практики судами. Перша група виносять рішення, де відмовляють у визнанні форс-мажорних обставин належними доказами щодо висновку та сертифікатів відповідної торгово-промислової палати та ряд інших документів, Інша ж група ухвалюють рішення, де застосовують принцип «contra proferentem», оскільки сторони в договорі неоднозначно визначили орган, який має видавати сертифікат.

На сьогоднішній день, доходимо до висновку про продовження дискусій щодо правових наслідків невиконання цивільно-правових зобов'язань, оскільки воєнний стан триває, а зміни в зазначені зобов'язання є доволі динамічними. Так, сьогодні практично неможливо окреслити судову практику стосовно введення воєнного стану України у розумінні форс-мажорної обставини, тому наразі слід відносити її лише до факторів непереборної сили, де вже наявна поширена правозастосовчої практика у цьому питанні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 35.
2. Церковна О. В. Особливості випадку та непереборної сили як підстав звільнення від цивільно-правової відповідальності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 95–97.
3. Мельник О. О. Договірне застереження про форс-мажор за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2018. 197 с.

Костюк Мар'яна Іванівна,

*студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

***Науковий керівник: к.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного права
Калітенко О. М.***

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Понад вісім місяців триває повномасштабне вторгнення російської федерації проти України. Внаслідок бойових дій, окупації та